

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

## Tábori posta

(Folytatás)

Bármily furcsa, nem éreztem semmilyen izgatottságot a másnapra gondolva, biztos voltam benne, hogy számomra nem tartogat meglepetést. Akik a lögyakorlatról visszatértek, lázasan jöttek-mentek a sátorban, botorkáltak a sátrak között, hátizsákjukat hurcolták, tartalmát rendezgették, s akiknek sikerült magukkal hozniuk a kimenő viseletet, előszedték, a vállfán megszelőztették, simogatták, mert egy percig sem volt kétséges előttük a megígért szabadság, s ha már így van, egyáltalán nem mindegy, milyen öltözékben állít haza, milyen külsővel jelenik meg otthoni környezetében az ember. De hamarosan vége szakadt az önfeledt készülődésnek, mert tisztjeink, miután egy kiadós alvással megadták az elcsigázott testnek a pihenésből való járandóságát, a legénységet a gyakorlatról visszahozott haditechnika tisztogatására irányították.

Irányították, mondom, már akit irányítani lehetett. Mert a néhány hét múlva leszerelő öregek szinte nem is füleltek a parancsosztogató hadnagyokra, ha egyszer fontosabb elfoglaltságuk akadt. Ők legfeljebb a felsőbb tisztikar jelenlétében – egy őrnagy, esetleg egy magasabb beosztású százados előtt – mutattak hajlandóságot a katonaként való viselkedésre, így az alantas munka most is ránk maradt. Még szerencse, hogy makacsabb természetű sár vagy agyag nem tapadt a lánctalpak közé, nem lóg tizkilós csomókban a sárhányók alatt, ellenben a homok és a por minden apró zugban, kiszögellésben megtelepedett. A nagyobb, egyenletes felületeknél a seprő is megfelelő eszköznek bizonyult, de az apró szögletek, zugok, mélyedések esetében ronggyal, ecsettel és egyéb kézi szerszámok bevetésével lehetett csak boldogulni. Egy kompresszor, vagy legalább egy porszívó most aranyat ért volna, ám a tábori körülmények között egyik sem állt rendelkezésre, erre egyáltalán nem gondoltak a műszaki bázisért felelős parancsnokok.

De hát mit is kezdenének a bakák azzal a rengeteg idejünkkel, amelyből itt a szükségesnél is több van? Csöppet sem érdemes ezeken rágódni, mindenki tudja, hogy a seregben a mindennapi hézagöltő intézkedéseket

nem az ésszerűség és nem a gazdaságosság nevében hozzák. Szinte mindig kimutatható bennük a fölöttes személy pillanatnyi hangulata, szeszélye, ezért a végrehajtást is ennek tudatában kell értékelni. A közkatonák többsége nem mérlegeli a fentről érkezett parancsot. Tudomásul veszi alattvalói státuszát, a kiszabott feladatot engedelmesen elvégzi, de elvétve köztük is akad egy-egy különc. Az ilyen azonnal ugrik, a legalantasabb munkát is fülig érő szájjal végzi, mintha csak egy kellemetlen szereposztásban éppen a rendezői utasítást hajtaná végre. Az ilyenbe képtelenség belekötni, s előbb-utóbb le is szállnak róla, nyugton hagyják, de ehhez megfelelő és kipróbált jellem kell. Vannak továbbá, akik gondolkodnak, akikben olykor felhorgad a méltóság-tudat, és az értelmetlen, csak a megalázást szolgáló parancsra azt felelik, hogy nem. Az ilyeneknek aztán pokollá lesz az életük.

Másfél évvel a hátunk mögött már tapasztalatból tudjuk, hogy az efféle elfoglaltsággal sem tanácsos sietni, mert a gyors, hatékony munkát itt többnyire újabb feladattal díjazták. A gépek személyzeti terében vagy a géptest alatt, a lánctalpak üregivel és kapaszkodóival hosszan el lehet matatni, szöszmötölni, testi fáradtság esetén akár szunyálni is lehet egyet. Tökéletes munkát itt úgysem vár senki, így a végeredmény mindig ugyanaz.

Most azonban Klicsnyikov hadnagy személyében hajcsárt küldött ránk valamely nacsálnyik (főnök). Ha már így van, jöjjön csak, soha rosszabb hajcsárt, mert nála közvetlenebb, nyájasabb társalgót – legyen szó irodalomról, zenéről, vagy politikáról – nem ismertünk a csapatban, aki ráadásul egy csöppet sem szokta bánni, ha hallgatói beszélgetés közben felfüggesztik a kétkézi tevékenységet.

– Gyerekek – szólta már messziről a hadnagy –, a tüzérsztály parancsnoka fél órán belül sorakozót rendelt el. Addig feltétlenül végezni kell a gépek takarításával, mert az átadás előtt a harci járműveknél is szemlét fog tartani. Igyekezzünk, igyekezzünk!

Hát igyekeztünk. Kiráztuk a törlőrongyokat, csak úgy tessék-lássék végighúztuk még néhányszor a külső páncéllemezeken, aztán – ki várakozással telten, ki egykedvűen, unott ábrázattal – megindultunk a meghirdetett sorakozóra. Tudható volt, miről lesz szó.

Bolsakov kapitány, csapatunk törzsparancsnoka sorakoztatott. Kezeit csípőre rakva, fejének célirányos antennafordulataival a késlekedő csoportokat sürgette, miközben nyelvvel olyan látványos előadásban nyaldosta ajkait, hogy kénytelenek voltunk mind ráfigyelni. Az sem zavarta, hogy a

katonák ilyenkor összesűgva, meleg természetére célozgatva félhangosan megjegyezték: azt hiszi, most is szájában tartja azt a bizonyos nápolyi szeletet. Eleinte képtelen voltam megérteni, hogyan tudta rendre figyelmen kívül hagyni a gúnyos pillantásokat, de jobban belegondolva, miért is mérgelt volna rajtuk? Őt az sem zavarta igazán, ha némelyik szemtelenebb hivatali beosztottja a háta mögött, vagy akár a szemeláltára is, félreérthetetlen célzással megjáratta szájában a mutatóujját. Aki ezt szó nélkül eltűri, az valóban nem lehet más, mint aminek mondják: váfliszt, váfljor (ostya-szopogató, homokos). De, akár tetszik, akár nem, most órá kell figyelnie mindhárom ütegnak és a gazdasági szakasznak egyaránt. Jön már – mint általában minden alaki formáságot mellőzve, sima utcai járással – Kede. Bolsakov mellé érve megáll, szembefordul a legénységgel, és jobb tenyerét tisztelgésre emelve köszön:

– Zdrávsztvujtye, továriscsi! (Erőt, egészséget, elvtársak!)

A csapat jókedvvel, harsányan válaszol:

– Zdrávija zselajem, továrís májor! (Erőt egészséget, őrnagy elvtárs)

A parancsnok elégedett tekintettel, szerény fejbiccentéssel fogadja a választ, s valamivel a legénység feje fölött a távolba nézve beszélni kezd:

– Elvtársak! A hadgyakorlat befejeződött. Az eredményekkel, mivel minden egyes rakétaindítás sikeresnek bizonyult, nemcsak tüzérszotályunk parancsnoksága, de a brigádaparancsnokság és hadseregcsoportunk vezetése is teljességgel elégedett. Fogadjátok ezért elismerésemet és köszönetemet! Az éleslövészet tapasztalatainak összegzése és eredményeinek teljes körű értékelése – ami különben a szakemberek dolga – még idő kérdése, de erre már csak állandó szálláshelyünkön kerül sor. Katona és tiszthelyettes elvtársak! Tudom, sokan várjátok most a kiváló szakmai felkészülésért és az alapos helytállásért járó jutalomszabadságot. Megerősítem, hogy bár valamennyien megérdemeltétek, innen közvetlenül csak néhányan utazhatnak az övéikhez. Néhányan azok közül, akik előrelátóan már az induláskor felkészültek erre a nagyszerű lehetőségre. Hogy kik legyenek az elsők, azt az egységek parancsnokai döntsék el. Náluk ugyanis senki sem tudja jobban, hogy kik szolgáltak rá leginkább erre a jutalomra, mint ahogyan azt is ők tudják, hogy a haditechnika és a gazdasági felszerelések biztonságos hazaszállításához hány emberre, és név szerint kikre van szükségük.

Az őrnagy néhány másodpercre elhallgatott, hogy szavainak hatását az arcokon lemérje. Fölösleges volt, mert a katonák örömet ekkor már egy

percre sem lehetett volna elfojtani. A sorok megbolydultak, a torkokból feltört a harsány és hosszan elnyújtott hurrá. Ettől a parancsnok arca is felderült, kiült rá egy széles, elégedett mosoly, de jobb karját felemelve jelezte, hogy még beszélni kíván. A sorokban a rend helyreállt, s Kede ekkor a mellette álló törzsparancsnokhoz fordult:

– Bolsakov kapitány! A szabadságoláshoz szükséges iratok és vasúti rendelvények elő vannak már készítve?

– Amire kell, minden meglesz, őrnagy elvtárs.

– Nagyon helyes. A mai nap azonban még együtt vagyunk, és az ebéd utáni órákban közösen hozzálátunk a tábor lebontásához. A gépkocsikra rakodunk mindent, ami nélkülözhető, csak az éjszakai pihenéshez való sátrak maradjanak reggelre. Ennyi, amit feltétlenül el kellett mondanom. Azt hiszem, mindenkinek minden világos. Ha esetleg mégsem, az alegységek parancsnokai minden további részletről tájékoztatva lesznek, velük tíz perc múlva a parancsnoki sátorban találkozunk. Oszolj!

Erre a parancsszóra máskor egy szempillantás alatt szétrebben a csapat, de ez alkalommal az ütegparancsnokok körül kisebb csoportok alakultak, elkezdődött a helyezkedés. Álló helyemben magamra maradva tétováztam egy darabig. Merre mozduljak tovább? Valaki hátulról vállamra tette a kezét. Andu, örmény barátom volt az.

– László, te elhiszed, hogy mindenki megkapja a megígért szabadságot?

– Nézd, barátom, én felmértem a lehetőségeket, benne külön a magamét, és arra a következtetésre jutottam, hogy esélytelen vagyok. Ha nem küldenek, hát nem küldenek. Tudomásul veszem, és kész, így legalább nem ér csalódás.

– Elismerem, ez realista gondolkodás, de nem feltétlenül helyes. Ha el akarsz érne valamit az életben, azért meg kell küzdeni, és ez érvényes a hadseregbe is. De most, talán mégis igazad van, nem érdemes tülekedni. Az este – teljesen véletlenül – behallgattam a tiszték egy csoportjának beszélgetésébe.

Andu itt halkabbra fogta szavait, bizonyára bizalmas információt szeretne közölni. Szemünk összevillant, s elindultunk egy semleges irányba, majd amikor látta, hogy hallótávolságon belül senki sincs, belekezdett:

– Gyehtyerenko, a testvéralakulatunk parancsnoka arról tájékoztatta néhány kollégáját, hogy az Egyesült Arab Köztársaságból most már hazatért

katonai tanácsadóink jelentős része. László drága, azt bizonyára te is tudod, kik lehettek tanácsadók. Civilbe öltöztetett tisztok és tényleges szolgálatban álló katonák, nagyrészt légvédelmi specialisták, mivel ott elsősorban rájuk volt szükség. Egyszerűen azért kellett kivonulniuk, mert a gondjaikra bízott szovjet légvédelmi rendszerek ebben az újkori háborúban kudarcot vallottak. Ugyanis a 60-as években kifejlesztett stabil telepítésű föld-levegő rakétákat az izraeli légierő gépei a földi radarok rájuk irányuló sugarai által hamar felfedezték, és ugyanezen a csatornán válaszrakétákkal semmisítettek meg jó néhány üteget. A felsőbb hadvezetés ezért most azt fontolgatja, hogy talán érdemes lenne ott bevetni és alaposabban kipróbálni a mi kevésbé sebezhető mozgó komplexünket.

– Elég, Andu – szakítottam félbe –, ne mondd tovább. Tisztában vagyok veled, hogy mindezidáig az egész seregben legfeljebb egy tucatszám alakulatot szereltek fel a Krug-rendszerrel. Ha a felvetés komoly, ez lenne a szolgálati időnk legkellemetlenebb fordulata. Nem magamért aggódom, tudhatod te is. Ha menni kell, csak a legkiválóbb kezelőegységekről, a legmegbízhatóbb specialistákról lehet szó, s én nem tartozom ezek közé. De miattad... és a többiek miatt is, őszinte aggodalmat érzek.

– László, én komolyabb aggodásra azért nem látok okot. Annak, hogy minket vessenek be a Közel-Keleten, kicsi az esélye, hiszen az állandó állomáshelyünkön is szükség van a jelenlétünkre. De... történt a gyakorlaton valami más, sokkal jelentősebb esemény, amiről a parancsnokaink előttünk még nem beszélnek.

A barátom lassította sétatempóját, majd megállt, szembefordult velem, s mintha valami hétepcsétes titkot készülne felfedni, hangját teljesen halkra fogva folytatta:

– Emlékszel? Néhány napja, közvetlenül a gyakorlatra indulás előtt, Kiszlij ezredes utalást tett egy bizonyos jutalomfeladatra.

– Persze – mondom –, hogyan emlékeznék. A legjobb eredményt elérő üteggel kapcsolatban.

– Igen, igen, erről van szó. Tudod, mi volt az a bizonyos feladat? Nem is sejted. Én ott voltam a tűzvezérlő állomás belső terében, láttam a képernyőt, amikor feltűnt rajta a fénylő célpont. László, az a cél legalább kétszer akkora sebességgel mozgott, mint egy vonatott repülőgép-makett. Én össze tudom hasonlítani, mert néhány órával azelőtt egy szokványos célra lőttünk, de ez teljesen másként viselkedett. Mit gondolsz, miért? Mert egy S-75-ös föld-

levegő típusú rakéta volt. De csak volt, mert a kombát (ütegparancsnok) rátepte ujját az indítógombra, s a két fénylő pont 10-12 másodperc múlva már találkozott. Tudod, hogy ez mekkora jelentőségű siker?

– Ha pontosan nem is tudom felmérni, sejtem. Azt hiszem ennek a kísérletnek folytatása lesz. Elkezdődhet a rakétaelhárító rendszerek tervezése és tökéletesítése, de ebben a programban, barátom, ha a dolgok a megszokott módon haladnak tovább, mi már nem veszünk részt. Jönnek a fiatalabbak, a tőlünk képzetebbek.

Magam is meglepődtem, hogy milyen tömören és lényeglátóan foglaltam össze a hadgyakorlat utolsó fázisának jelentőségét. Hát még Andu? Nem is késlekedett az elismeréssel. Derült arccal ezt kérdezte:

– Most már mondd meg nekem, barátom, de őszintén: mióta foglalkozol te a fegyvernemünk perspektíváinak vizsgálatával? De félre a tréfát: valóban helyesen következtetsz, ennek szerintem is lesz folytatása. Én azonban – elsősorban a magunk számára – azt szűröm le az egészből, hogy ezeket a kimagasló találati eredményeket most egy jó ideig titkosan fogják kezelni, s engem vagy téged, mert parancsnokaink feltételezik, hogy hozzánk is kiszivárgott valami az utolsó kísérletről, semmiképp sem fognak szabadságotolni, nehogy szétfecssejük, amit tudunk.

– Te sem panaszkodhatsz, Andu, neked is elég csavaros az eszed. Hogy ilyen következménye is lehet ennek az egésznek, meg sem fordult a fejemben. Hát, igen, lehetséges, hogy az örmény és a magyar származás a megbízhatóság tekintetében nem azonos az oroszsal, ukránnal vagy a belorusszal, eleve más elbírálás alá esik. De hidd el, végül teljesen mindegy, ki kicsoda. Ha elérkezik a leszerelés ideje, nemzetiségtől függetlenül mindenkivel aláíratnak egy három évre szóló titoktartási nyilatkozatot.

– László, ez most komoly, vagy csak ugratsz? – nézett rám kérdőn, szinte hitetlenkedve.

– Hogy mennyire komoly, arról a jövő év májusában majd személyesen is meggyőződhetsz. Remélem, velem együtt.

– Csak már mindketten ott tartanánk! – sóhajtott barátom, szemeit az égre vetve, s megszaporázott léptekkel elindultunk sátraink felé.

A tábori konyha közelében Zsenya Fártukovba és Vologya Zájcevbe botlottunk. Az egyik magas lábú étkezőasztal mellett állva egy szélesre nyitott Krásznájá Zvezdába, a katonaujságba mélyedtek mindketten, még csak azt sem vették észre, hogy megálltunk mögöttük.

– Mi hír a világban, fiúk? – vertem fel őket elfoglaltságukból. – Vagy már a hadgyakorlatunkról szóló tudósítást olvassátok?

A kérdésre Fártukov emeli a fejét.

– Gyertek, olvassátok ti is. Chilében a hadsereg fellázadt, és elsöpörte a törvényes államrendet. Nézzétek, repülőgépekkel támadtak az elnöki palotára, Salvador Allende elnököt megölték, Corvalant, a kommunista párt vezetőjét elfogták. Fiúk, ez egyszerűen hihetetlen!

– Ez több annál, ez felháborító! – veszi fel a hirtelen alakuló polémia fonalát Zájcev –. És még ők papolnak a demokráciáról, az emberi jogok szabad gyakorlásáról. Még csak két éve történt, hogy Chilében a parlamenti demokrácia útján hatalomra jutottak a Népi Egység képviselői, és tessék! Fiúk, szinte biztos, hogy ebben benne van az Egyesült Államok keze is.

– Mikori ez az újság? – kérdezi Andu, mint aki nem akar hinni a fülének – Mikor történt mindez?

– Az újság tegnapi – veszi át Zájcev Zsenya Fártukovtól a lapot, majd kétfelé hajtja, hogy az aktuális oldalt mindenki lássa. – Itt azt írja, hogy tegnapelőtt, szeptember 11-én robbant ki a Pinochet tábornok által szervezett lázadás, s egy katonai vezetőtestület élén azóta is ő gyakorolja a hatalmat. Gyerekek, ez valóban katonai hatalomátvétel, de a politika szaknyelvén ezt puccsnak nevezik.

Tisztában voltam vele, hogy az amúgy sem stabil világpolitikában ennek akár súlyos következményei is lehetnek. Azt hiszem, jól felfogtam, mi történt: a világrendszer építő szocialista tábor elveszített egy fölöttébb fontos bástyát, s a világ most azt figyeli, megkísérli-e visszaszerezni? Az 56-os magyar forradalomra és a 68-as prágai eseményekre gondolva meg is kérdeztem Zájcevet, akit a politikai tájékozódás terén tisztjeinknél is többre becsültem, hogy most mire számítsunk?

– Nem hiszem, teljesen elképzelhetetlennek tartom, hogy a Szovjetunió beavatkozzon a chilei konfliktusba. A jelenlegi politikai konstellációban a béke megőrzése sokkal fontosabb egy mindössze két éves szocialista demokrácia helyreállításánál. A kubai válság nem ismétlődhet meg, egy újabb háborús helyzet kirobbanását keményen számon kérné rajtunk a világ. Maradjon ez csak Chile belügye.